

BIRUTE KLAAS-LANG & KERTTU ROZENVALDE
TARTU TARTU

Eesti keele kohta Tartu Ülikoolis Vastuolud kohalike ja välistöötajate hoiakutes

1. Sissejuhatus

Tartu Ülikool on sajandivanuse traditsiooni poolest ja praeguse seaduse järgi Eesti rahvusülikool (TÜKS 2012). Samas taotleb ülikool rahvusvahelist edukust kõrgharidus- ja teadusmaailmas ning on seda ka saavutanud.¹ Eesti rahvusluse ja sinna juurde kuuluva eesti keele ja kultuuri kaitsmise ja arendamise ning tihtipeale ingliskeelse rahvusvahelisuse vahel on pingekoht, mis kerkib ülikooli rahvusvahelisemaks ja ingliskeelsemaks muutumisega aina teravamalt esile. Nii Eesti riik kui Tartu Ülikool on ülikooli töötajas- ja üliõpilaskonna rahvusvahelisemaks muutumisele reageerinud muu hulgas keelepoliitiliste vahenditega, mille eesmärk on kaitsta ja toetada eesti keele omandamist ning kasutamist ülikoolis õppe- ja töökeelena.

Kõik Eesti keele arengukavad (EKAS 2004, EKA 2011, EKA 2021) on viimase pea 20 aasta jooksul pidevalt juhtinud tähelepanu eestikeelse kõrghariduse säilimise ja arendamise vajadusele nii visioonis kui ka tegevustes. Kui veel mõned aastad tagasi toetas riik lisarahastusega ülikoolide rahvusvahelistumist, seda nii üliõpilaste kui ka õppejõudude osas, siis viimastel aastatel on toetusmeetmed suunatud pigem välispäritolu üliõpilaste ja töötajate eesti keele oskuse parandamiseks, et lõimida sihtgrupp Eesti ühiskonnaga (Klaas-Lang 2021). Eesti riigi poliitika on kooskõlas ka Euroopa keelepoliitiliste

1. <<https://haridus.postimees.ee/7541165/tartu-ulikool-on-maailma-ulikoolide-edetabelis-296-kohal>>

soovitustega, viidetenä lisatud Euroopa Riigikeelte Institutsioonide Föderatsiooni (EFNIL 2014) ja Põhjamaade Ministrite Nõukogu soovitused (Põhjamaad 2018), mis kutsuvad kõrgkooli muude meetmete kõrval ka läbi arutama oma keelepoliitilised põhimõtted, sh ülikooli töökeele ja õppekeele osas, et rahvusvahelises ülikoolis oleks tagatud ka kohaliku keele kestlikkus ja areng akadeemilisel tasemel.

2020. aasta lõpus uuendas Tartu Ülikool oma keele ja rahvusvahelistumise põhimõtteid. Selle visioonidokumendi peamine eesmärk on hoida ja arendada eesti keelt ja kultuuri ülikoolis, mis määratleb end rahvusvahelise rahvusülikoolina, aga väärtustada ka ülikooli rahvusvahelist kogukonda, selle keelelist ja kultuurilist mitmekesisust (Tartu Ülikool 2020). Selleks, et keele ja rahvusvahelistumise põhimõtteid paremini ellu viia, tellis Tartu Ülikool 2021. aasta lõpus artikli autoritelt uuringu akadeemiliste töötajate keelehoiakute kohta (vt aruannet TÕ keelehoiakud 2023). Uuringu eesmärk oli mõista ülikooli akadeemiliste töötajate hoiakuid eesti keele omandamise ja kasutamise kohta ülikooli töökeelena. Töökeeleks peetakse koosolekute, dokumentide ja asjaajamise keelt; selle all ei mõeldä õppetöö, teadustöö läbiviimise ega vaba suhtluse keelt.

Uuringuga sooviti saada teada, (1) kuivõrd kirjapandud keele ja rahvusvahelistumise põhimõtteid instituutides ja teaduskondades rakendatakse; (2) kui oluliseks peavad neid põhimõtteid ülikooli akadeemilised töötajad, nii kohalikud kui välistöötajad; (3) millest on välistöötajatel eesti keele omandamisel ja kasutamisel vajaka. Uuringu tarbeks korraldasime küsitluse (novembrist 2021 kuni jaanuarini 2022), millele vastas 163 akadeemilist töötajat, kellest umbes pool on kohalikud eesti emakeelsed töötajad ja teine pool välismaalt pärit töötajad.

Artiklis esitame kokkuvõtte nimetatud uuringust ning paigutame selle ka Eesti ja ja Põhjamaade keelepoliitiliste suundumuste konteksti.

2. Rahvusvaheline Tartu Ülikool Eesti riigi ja Põhjamaade keelepoliitiliste suuniste raamistikus

Vaatame esmalt statistilist andmestikku, mis annab ülevaate välispäritolu üliõpilaste ja õppejõudude osakaalust Tartu Ülikoolis (TÕ statistika 2023). 2022/2023. õa õppis ülikoolis 14 263 üliõpilast, neist 1820 (13%) välisüliõpilast. Akadeemilisi töötajaid oli kokku 1847, neist välistöötajaid 370, st umbes 20%. Ülikool jaguneb nelja valdkonda: humanitaarteaduste ja kunstide (HV), sotsiaalteaduste (SV), meditsiiniteaduste (MV) ja loodus- ja tehnoloogiategaduste (LT) valdkond. Välismaalasi akadeemiliste töötajate seas on protsentuaalselt kõige rohkem LTs – 27%, järgnevad HV – 16,9%, SV – 14,5%. Kõige vähem

välismaiseid õppejõude ja teadustöötajaid on MVs – 7%. Statistikast nähtub, et välispäritolu akadeemiliste töötajate protsent valdkondade lõikes erineb päris palju: ülikooli keskmist ületab tunduvalt LT, kõik ülejäänud valdkonnad, eriti MV, jäävad sellest olulisel määral maha.

Tartu Ülikooli doktoriõppesse 2022.a vastuvõetud 179 üliõpilasest oli 70 välismaalast. Ühest küljest näitab see Tartu Ülikooli kui teadusülikooli atraktiivsust noorte talentide jaoks. Teisalt, kuna juba mitmendat aastat on doktoriõppes õppivate välismaalaste osakaal (31%) oluliselt suurem välismaalaste osakaalust kõigi õppeastmete lõikes (13%), on tekkinud nii ülikoolides kui ka avalikkuses laiemalt arutelu, kas ja kuidas on võimalik tagada eestikeelse kõrghariduse kestmise jaoks vajalik akadeemiline eestikeelne järelkasv.

Kümmekond aastat tagasi tuli Eesti riigi poolt suunis pakkuda ülikoolides võimalikult palju ingliskeelset õpet, hankida võimalikult suurel hulgal välisõppejõude ja välisõppejõude. Rahvusvahelistumises ja kõrgkoolide võõrkeelestumises nähti akadeemilise edu ja kvaliteedi tagatist. Eesti kõrghariduse olulisimaks suunaandjaks oli sellel perioodil „Elukestva õppe strateegia 2020“ (EÕS 2020) ning sellest lähtuvad tegevused. Rahvusvahelisust, nii üliõpilaste kui õppekoosseisu osas, seoti otseselt ülikooli kvaliteediga. Indrek Reimand, Haridus- ja Teadusministeeriumi toonane asekancler kirjutas 5. nov 2018 üleriigilises ajalehes Postimees: „Kõrghariduse rahvusvahelistumisel on väga selgelt kvaliteedi eesmärk, mille poole aitavad meid nii välismaised õppejõud kui ka rahvusvahelise keskkonna loomine ülikoolides, samuti Eesti «sõprade» võrgustiku kujunemine maailmas.“² Rahvusvaheliselt kõrgetasemeline teadus ja õpe on loomulikult ülikooli kvaliteedi indikaator, kuid küsimusi tekitab siiski rahvusvahelise kõrghariduse üksühene seostamine kvaliteetse õppe ja teadusega. Kas eestikeelne õpe on vähem kvaliteetne kui ingliskeelne ja kas kohalikku päritolu professor on välismaalasest kehvem?

Viimased aastad on riiklikes suunistes toonud kaasa olulise muutuse. Muutused riigi poliitikas on käinud käsikäes ühiskonnas toimunud diskursuse muutumisega, mida peegeldab hästi seik, et nii 2019.a kui ka 2023.a Riigikogu valimistel oli erakondade programmides eelnenud aastatega võrreldes oluliselt rohkem tähelepanu pööratud keeleteemadele.³ Erakondade keelepoliitilised seisukohad näitavad, et ühiskonnas on adutud eestikeelse kõrghariduse kestmise määratu suurt tähtsust keele kestlikkuse ja eesti vaimsure ja kultuuri seisukohast lähtuvalt. Ka praegu kehtiv Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (HA 2021) pöörab eestikeelse kõrghariduse haprusele tähelepanu

2. <<https://arvamus.postimees.ee/6445943/indrek-reimand-keelepoliitika-kitsas-rada-voi-lai-maantee>>

3. <<https://arvamus.postimees.ee/6520040/birute-klaas-lang-keelepoliitikast-valimis-programmides>>; <<https://sonajategu.ee/collection/riigikogu-valimised-2023/>>

ja toob selgelt välja probleemi, et kõrghariduses on kiirelt kasvanud ingliskeelse ja vähenenud eestikeelse õppe osakaal. Eraldi pööratakse kavas tähelepanu eesti keele õpetamisele nii välisüliõpilastele kui ka välisõppejõududele, „et tipposkustega välisõppurid ja vilistlased jääksid püsivalt Eestisse“.

Eesti ülikoolid on rahvusvahelised ja mitmekeelsed. Õppekeele temaatika on kahtlemata oluline, kuid sama oluline on ka küsimus ülikooli töökeelest – kas jätkame eestikeelse ülikoolina või muutume ingliskeelseks? Eelnevalt esitatud statistilised andmed näitavad, et viimastel aastatel on oluliselt vähenenud kohalike noorte tulek doktorantuuri. Eneli Kindsiko juhib oma 2021.a ilmunud artiklis „Eestikeelse akadeemilise tööturu kriis“ tähelepanu seigale, et 2015.a oli Tartu Ülikoolis doktoriõppesse sisseastujate seas ligi 16% välisüliõpilased, aastal 2020 oli nende osakaal juba 37%. Kindsiko teeb järelduse, et „Kohalike doktorantide vähesus võib tuua kaasa olukorra, kus eesti keele „põlvkondliku ülekande“ tagamine kõrgkoolides satub juba kümnekahekümne aasta pärast ohtu, kuna 20% akadeemilistest töötajatest on praeguseks 60 või vanemad.“ (Kindsiko 2021) Ka Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 näeb suurt probleemi selles, et kohalikke tulevaseid professoreid jääb järjest vähemaks: „Doktoriõppe atraktiivsus eriti kohalike üliõpilaste hulgas on madal ja efektiivsus väike ning seetõttu ei ole eesti keeles õpetavate õppejõudude järelkasv piisav. Õppejõudude palk on madal.“ (HA 2021)

Doktorantuuri vähenenud atraktiivsus kohalike noorte seas väärib eraldi arutelu, olles seotud nii kõrghariduse rahastamise kui ka akadeemilise karjääri üldise ebakindlusega.⁴ Meie artikli kontekstis on oluline, et riik suunab ülikooli välisdoktorantide eesti keele oskuse taseme tõstmisele tähelepanu pöörama ja kohustab ülikooli tagama, et doktorandid oskaksid õppe lõppedes vähemalt suhtlustasandil eesti keelt.⁵

Eesti ei ole oma kõrghariduse keelepoliitiliste suundumustega sugugi erandlik. Põhjamaad, sh ka Soome on püüdnud leida viisi, kuidas riigid ja kõrgkoolid saaksid vältida massiivset ingliskeelustumist nii õppetöös kui ka organisatsiooni töökeelena. 2018.a valmisisid Põhjamaade keelepoliitilised soovitusused ülikoolide jaoks (Põhjamaad 2018), kus juba pealkiri ise kätkeb endas soovitus – *More parallel, please!* Soovitude peamised valdkonnad käsitlevad õpet, teadustööde tulemuste avaldamist, personali ja ülikoolide administratiivtöötajate kohaliku ning inglise keele oskust, välistudengite kohaliku keele õpet, sise- ja väliskommunikatsiooni. Kuna tegemist on soovitude, aga mitte seadusega, osundavad autorid vajadusele rääkida läbi keelte toimimise

4. <https://arvamus.postimees.ee/7388477/eesti-keele-tulevik-hariduses#_ga=2.44902823.262010725.1642160986-437897287.1572687246>

5. <https://arvamus.postimees.ee/7388477/eesti-keele-tulevik-hariduses#_ga=2.44902823.262010725.1642160986-437897287.1572687246>

põhimõtted nii riigi kui ka ülikooli tasandil. Soovitused ei sea kahtluse alla inglise keele kui tänapäeva akadeemia *lingua franca* staatust ja tunnistavad, et inglise keel on kujunenud kõigis Põhjamaades kohalike keelte kõrval peamiseks õppe- ja töökeeleks ka kõrghariduses. Nagu Eestiski ei ole ka Põhjamaades tänapäeval võimalik akadeemilist karjääri inglise keele oskuseta teha. Küsimus on aga selles, kuidas edendada ülikoolides mitmekeelsust ja hoiakuid, mis väärtustavad kohalikke keeli inglise keele kõrval, aga mitte asemel.

Põhjamaade keelepoliitiline dokument soovitab ülikoolidel kokku leppida keelepõhimõtted, mis ühelt poolt edendaksid organisatsiooni mitmekeelsust, aga teisalt tagaksid kohaliku keele säilimise õpetuskeelena ja kõrgkooli töökeelena. Aruteludega saaks ühtlasi kujundada ja ühtlustada nii mitmekeelsust kui ka kohalikku keelt väärtustavaid hoiakuid.

3. Keelepoliitika erinevate tasandite koosmäng

Eesti riigi kõrghariduse keelepoliitikat suunavad meetmed on ühelt poolt tõukunud ühiskonna, aga ka ülikoolide valmisolekust väärtustada eesti keele kestmist akadeemilises maailmas, kuid teisalt on ka iga üksik akadeemiline kodanik oma keevealikutega keelepoliitika mänguväljal tegija (Spolsky 2009; Liddicoat & Taylor-Leech 2021), valides rahvusvahelises ülikoolis ja oma isiklikust keelevõimekusest sõltuvalt näiteks inglise ja eesti keele vahel erinevates suhtlussituatsioonides. Seega võime iseloomustada kõrgkooli institutsionaalset keelepoliitikat kui „erinevate tasandite koosmängu“ (Glasgow & Boucharhard 2018: 11), kus riik loob oma seadusruumi ja meetmetega keelekeskkonna, mida ülikool loob ja taasloob oma liikmete jaoks, võimendades või siis ehk ka pehmendades oma mänguruumi piires ja eesmärkidest lähtuvalt riiklikke suuniseid (Klaas-Lang 2021; Rozenvalde & Klaas-Lang 2022; Rozenvalde jt 2023). Vähemalt Eesti ülikoolide kui autonoomsete avalik-õiguslike asutuste jaoks on selline võimendamine-pehmendamine teatud piirides võimalik. Ülikooli liikmed, akadeemilised kodanikud omakorda teevad oma keevealikuid, mida lubavad nii institutsionaalne mänguruum kui ka muud objektiivsed ja subjektiivsed tegurid.

Tartu Ülikool on peaaegselt kakskeelne keskkond, kus nii eesti kui ka inglise keele kasutamine on institutsionaliseeritud. See tähendab, et nende keelte kasutamist soodustavad keelepoliitikaga nii riik kui ka ülikool: ülikoolis ei toetata üksnes eesti keele, vaid ka inglise keele kasutamist (Rozenvalde 2018). Sellega mõjutatakse nii eesti kui ka inglise keele prestiiži keelekasutajate hulgas: institutsionaalne ideoloogiline toetus keel(t)ele võib soodustada nende kasutamist mikrotasandil, isegi kui keevealik ei ole indiviidide jaoks funktsionaalselt põhjendatud (Mortensen 2014).

Michael Gordin (2015) väidab, et teaduskeeled, aga ka kõrghariduskeeled ei ole tekkinud iseenesest, vaid on loodud. Siia juurde võiks lisada, et teaduse keel toetab ja toetub kõrghariduskeecele, kuid loomisest üksi ei piisa. Mõlemad keelevariandid vajavad püsimiseks ka kehtestamist, st institutsionaalset tuge (Nelde jt 1996), mis suunab indiviidi keelevelikut. Gordin rõhub nii üksikindiviidi, aga eriti institutsionaalse võimu rolli: kõrghariduskeel ei sünni iseenesest, seda tuleb luua institutsionaalselt. Selleks et institutsionaalsest keelepoliitikast oleks kasu, peab see omakorda tuginema rohujuuretasandi protsessidele (Spolsky 2009). Siiski peab möönma, et ametlik ja indiviidi tasandil ehk teisisõnu rohujuure keelepoliitika võivad üksteisest erineda (Kingsley 2013; Söderlundh 2013; Lin 2022).

Ülikooli töötajate keelehoiakute uurimisel olemegi lähtunud eeldusest, et institutsionaalne keelepoliitika ja indiviidide keelevelikud ehk teisisõnu rohujuuretasandi keelepoliitika võiksid ja peaksid teineteist toetama, võimaldama koosmängu, et indiviidil oleks soov ja võimalus toimida institutsiooni keelepoliitikast lähtuvalt. Institutsioon omakorda saab oma keelepoliitikas loota edule, kui see poliitika on kooskõlas indiviidi valikutega.

4. Metodoloogia

Uuringu tarbeks veebikeskkonnas LimeSurvey korraldatud küsitluses paluti akadeemilistel töötajatel esiteks hinnata, kuivõrd rakendatakse nende instituutides üheksat põhimõtet, mis puudutavad keeleküsimusi ja milles on ülikooli juhtkond kokku leppinud. Teiseks soovisime vastajatelt hinnangut, kuivõrd oluliseks nad neid põhimõtteid peavad. Kolmandaks said vastajad panna kirja oma vastused selle kohta, mis nende arvates toetab või takistab põhimõtete rakendamist ning mida oleks vaja teha, et põhimõtteid paremini rakendada. Põhimõtted, mille kohta palusime hinnangut, on kirjas tabelis 1. Vastajad said valida, kas täita küsimustik eesti või inglise keeles.

Uuringu sihtrühm koosnes kümne instituudi nõukogu akadeemilistest liikmetest ja akadeemilisest välistöötajatest, sh välisdoktorantidest. Uuringu valim moodustati instituutide välistöötajate (sh välisdoktorantide) suhtarvu ja valdkondliku tasakaalu alusel, toetudes avalikult kättesaadavale statistikale Tartu Ülikooli töötajate ja doktorantide kohta (TÜ statistika 2021). Kahes instituudis moodustasid välistöötajad 2021. aastal veidi üle poole kõigist akadeemilistest töötajatest; kolmes instituudis moodustasid välistöötajad neljandiku-viiendiku. Ülejäänud viies instituudis oli 2021. aastal välistöötajaid vähe nii arvuliselt kui ka osakaalult. Instituutide nõukogude koosseis on määratud instituudi põhikirja alusel. Uuringust jäid välja nende instituutide kohalikud akadeemilised liikmed, kes ei kuulu nõukogusse.

Tabel 1: Vastajate hinnangud instituutides rakendatavate põhimõtete ja nende olulisuse kohta

(Esimeses tulbas on sõnaga „jah“ kokku võetud vastused „pigem rakendatakse“ ja „rakendatakse täielikult“ ning sõnaga „ei“ vastused „ei rakendata üldse“ ja „pigem ei rakendata“. Teises ja kolmandas tulbas on sõnaga „jah“ kokku võetud vastused „pigem oluline“ ja „väga oluline“ ning sõnaga „ei,“ on tähistatud vastused „ei ole üldse oluline“ ja „pigem ei ole oluline“.)

Põhimõte	Kas rakendatakse?	Kas on oluline? (L1 = eesti)	Kas on oluline? (L1 = muu)
Vastajate arv	n = 163	n = 73	n = 90
1. Ülikool motiveerib kõiki doktorante omandama kõrgharidustasemel eesti keelt.	ei	jah	ei
2. Ülikool sõlmib kokkuleppe akadeemiliste töötajate eesti keele oskuse nõude kohta nende töölepingutes.	ei	jah	ei
3. Struktuuriüksuste juhid ja programimihid peavad oskama eesti keelt oma tööülesannete täitmiseks vajalikul tasemel.	jah	jah	jah
4. Doktorandid ja nende juhendajad kannavad hoolt selle eest, et võõrkeelsete doktoritööde kokkuvõtted on selges eesti keeles.	jah	jah	jah
5. Ülikool julgustab teadlasi avaldama teadustulemusi eri keeltes kõrgetasemelistes teadusväljaannetes.	jah	jah	jah
6. Ülikool edendab eesti keele hoidmiseks ja arendamiseks kõnetuvastus-, tõlke- ja muid tehnoloogilisi lahendusi.	jah	jah	jah
7. Ülikooli töökeel on eesti keel; vajaduse korral kasutatakse rööpkeelset suhtlemist.	jah	jah	ei
8. Valdkonna nõukogu töökeel on eesti keel.	jah	jah	ei
9. Instituutide, kolledžite ja valdkonnaväliste asutuste nõukogude koosoleku keelekasutus määratakse kodus korras.	jah	jah	jah

Küsimustik koosnes kahest osast: vastaja taustaandmed ning põhi-küsimused Tartu Ülikooli keele ja rahvusvahelistumise põhimõtete rakendamise ja olulisuse kohta. Teine osa koosnes kinnistest küsimustest, mille kohta tuli arvamust avaldada Likerti skaalal⁶, ja avatud küsimustest, kus vastajad said kirjutada oma kommentaare. Küsitlusele vastas umbes iga kolmas uuringukutse saanud töötajast, kokku 168 akadeemilist töötajat, kellest 73 olid eesti emakeelega kohalikud töötajad ja 90 muu emakeelega välispäritolu töötajad. Vastajatest pool (82 vastajat) kirjutas vastuse ka vähemalt ühele avatud küsimusele. Neist omakorda umbes pool (43 vastajat) on kohalikud töötajad ja teine pool (39 vastajat) välistöötajad. Kirjalike tekstikommentaaride maht oli 11 621 sõna. Likerti skaalal antud vastused sisestati kvantitatiivse andmeanalüüsi jaoks statistikaprogrammi SPSS 27 ja tekstikommentaarid kvalitatiivse andmeanalüüsi jaoks programmi Atlas.ti.

5. Tulemused

Uuring kinnitab, et ülikooli kohalike ja välistöötajate esmane ühine keel on enamasti inglise keel. Vastajate hulgas on nende endi hinnangul kõige enam levinud hea inglise keele oskus. Enamik välistöötajatest vastajaid oskab enda hinnangul eesti keelt, kuid tavaliselt ainult vähesel määral. Suurem osa neist on õppinud eesti keelt vähemalt algtasemel ja nende suhtlusringkonnas on eestlasi, kuid enamus ei suhtle eesti keeles üldse või teeb seda harva. Vastajate hulgas on neidki välistöötajaid, kes on eesti keele väga hästi omandanud ja vastasid küsimustikule eesti keeles, kuid kokkuvõttes on neid siiski ülikooli töötajate hulgas pigem vähe.

5.1. Kuivõrd ülikooli keelepõhimõtteid rakendatakse?

Uuring näitab, et ülikooli keelepõhimõtted jäävad tihtipeale nii kohalikele kui välistöötajatele segaseks. Mida tähendab kõrgetasemel eesti keele omandamise motiveerimine? Kellega sõlmitakse eesti keele oskuse taseme kokkulepe? Keele ja rahvusvahelistumise põhimõtetest ei selgu, et see kehtib ainult tähtajatu töölepinguga töötaja puhul. Küllaltki paljud ei tea, kas nende instituutide kodukorras on koosolekute keel kindlaks määratud ja kas ülikool arendab keeletehnoloogiat. Välistöötajad ei oska tihtipeale hinnata, kas nende

6. Suhtumisi ja arvamusi uuriva küsimustiku skaala, mis määrab ära teatud väitega nõustumise astme. Meie uuringu puhul kasutasime kaht skaalat: 1) „ei rakendata üldse“, „pigem ei rakendata“, „pigem rakendatakse“, „rakendatakse täielikult“ ja 2) „ei ole üldse oluline“, „pigem ei ole oluline“, „pigem oluline“, „väga oluline“. Lisaks said vastajad valida vastusevariandi „ei tea / raske öelda“.

valdkonna nõukogu töökeel on eesti keel, sest kõige tihedamini on välis-
töötajad doktorandid-nooremteadurid-teadurid ehk madalamatel ameti-
kohtadel; samuti ei osata hinnata, kas ülikool julgustab avaldama teadus-
publikatsioone eri keeltes.

See, et ülikooli keelepoliitika jääb selgusetuks, tekitab küsimusi ja
isegi vastuseisu. Näites (1) ilmneb, et vastaja isiklikud seisukohad on küllaltki
sarnased ülikooli praeguse keelepoliitikaga: välis-
töötajatele pakutakse võimalusi eesti keelt õppida; pikaajased välis-
töötajad peaksid eesti keelt õppima; lühiajalise töölepinguga töötajatelt ei nõuta eesti keele õppimist. Siiski tundub
vastajale, et tema seisukohad vastanduvad ülikooli keelepoliitikale, et ülikool
nõuab kõigilt, ka lühiajalise töölepinguga töötajatelt eesti keele omandamist,
ja välis-
töötajatelt eesti keeles õpetamist.

- (1) Kui soovite, et teie töötajad räägiksid eesti keelt algtasemel pärast X
aastat, laske käia, aga võtke arvesse, et tundmatus võõrkeeles õpetami-
ne on üsna keeruline. Teisest küljest on teie töötajate ühiskondli-
ku elu jaoks väga kasulik osata selle maa keelt, kus nad elavad, nii et
palun jätkake eesti keele õppimise võimaluste pakkumist (ja isiklikult
arvan, et pikaajased töötajad peaksid sellest võimalusest kinni haara-
ma). Mõned ei hakka iial seda õppima, mõned lahkuvad kolme aasta
pärast (ja mis õigust on teil nõuda inimestelt eesti keele õppimist, kui
pakute neile ainult lühiaegset töölepingut?) (LT, ametikoht teadmata,
L1 = muu, *autorite tõlge*)

Ka kohalike töötajate jaoks kipuvad põhimõtted jääma segaseks. Näiteks tekitab
küsimusi kõrgetasemel eesti keele oskuse nõue doktorantidele, mida peetakse
ebarealistlikuks (2) või ebavajalikuks (3), sest sellist keelenõuet peetakse välis-
töötajate võimaluste piiramiseks teha Eestis teadust, mis on aga oluline väärtus.

- (2) Välisdoktorantide ja -õppejõudude/teadlaste puhul on kõrgetasemel
eesti keele nõue ebarealistlik; isegi suur osa eestlasi ei küündi selleni...
(SV, professor, L1 = eesti)
- (3) Kõikide doktorantide, ka välisdoktorantide eesti keele kõrgetasemelise
omandamisenõue ei ole vajalik. Hea oleks välisdoktorantidele sisse-
juhata keele oskus, aga piirata nende võimalusi (teadust teha Eestis)
keele pärast oleks rumal ja lühinägelik. (LT, professor, L1 = eesti)

Seda, et põhimõtted jäävad arusaamatuks, ilmneb ka näitest (4) kus vastaja
ei ole nõus, et lühiajaliselt Eestis viibivad teadustöötajad peaksid omandama
eesti keele. Tegelikult ei oota Tartu Ülikool, et tähtajaliste töölepingutega töö-
tajad eesti keelt õpiksid või kasutaksid, aga see ei tule põhimõtete sõnastusest
välja ning info ei ole ilmselt ka piisavalt hästi edasi antud.

- (4) Pole päris veendunud, et lühiajaliselt Eestis viibivad teadusega tegelevad inimesed peaksid tingimata omandama eesti keele. Eriti kui nad ei plaani Eestisse jääda. (MV, professor, L1 = eesti)

Vastajad, kes oskasid põhimõtete rakendamist oma instituudis hinnata, arvasid, et põhimõtteid rakendatakse, v.a kahte: a) ülikool motiveerib kõiki doktorante kõrgtasemel eesti keelt omandama; b) ülikool sõlmib töötajatega kokkuleppe eesti keele oskuse kohta töölepingus (vt tabel 1). Esimene on arusaamatu, kuna tundub ebarealistlik kõigile kõrgtasemel eesti keelt õpetada. Teise punkti puhul on ülikool viimasel paaril aastal teinud uute välistöötajatega keeleoskuse osas kokkuleppe ja kirjutanud keeleoskuse nõude töölepingusse, aga see ei ole üldteada, et nii toimitakse.

5.2. Kui oluliseks keelepõhimõtteid peetakse?

Kõige suurem lõhe, mis neisse põhimõtetesse puutub, on hoiakutes (vt tabel 1). Kui kohalikud töötajad peavad Tartu Ülikooli keelepõhimõtteid oluliseks, siis välistöötajate meelest on mitu põhimõtet ebaolulised ja eriti need, mis puutuvad eesti keele omandamisse ja ülikoolis töökeelena kasutamisse. Enamik välistöötajaid hindavad ebaoluliseks põhimõtteid, et ülikool motiveerib doktorante omandama kõrgtasemel eesti keelt, sõlmib töötajatega kokkuleppe eesti keele omandamise kohta, ülikooli töökeel on eesti keel ja valdkonna nõukogu töökeel on eesti keel. On tähtis rõhutada, et välistöötajad, kes on omandanud enda hinnangul eesti keele hästi või väga hästi ja elanud-töötanud siin pikemat aega, hindavad kõiki neid põhimõtteid oluliseks.

Välistöötajate hulgas on küllalt levinud arusaam, et eesti keel ja selle kasutamisevõimaluste säilitamine võib olla küll oluline näiteks riigi jaoks või ühiskonnaelus väljaspool ülikooli, see aga ei saa nende arvates olla esmatähtis ülikoolis, mille peamine ülesanne on mitme vastaja arvates teha konkurentsivõimelist ja kvaliteetset teadust ning anda head haridust. Näites (5) on eesti keele kasutamine töökeelena vastaja meelest vastuolus ülikooli eesmärgiga olla rahvusvaheline ülikool.

- (5) ülikooli roll riigiehitamises, mille osaks on praegused keelepõhimõtted, on vastuolus sellega, mis peaksid minu arvates olema ülikooli peaesmärgid: kvaliteetne haridus ja teadus. Ehk peaks eesti keele edendamise eesmärgi jätma mõnele teisele ülikoolile, mitte sellele, millel on kõige suurem potentsiaal teha kvaliteetset teadust. Eesti keele seadmine ülikooli töökeeleks on vastuolus Tartu Ülikooli strateegilise eesmärgiga olla rahvusvaheline ülikool. (SV, lektor, L1 = muu, *autorite tõlge*)

Teisisõnu kipub nii selles kui ka teistes välistöötajates tekitama arusaamatust, mida üldse tähendab see, et ülikool peab ennast rahvusvaheliseks rahvusülikooliks. Seejuures võidakse eesti keele küsimusega tegelemist tõlgendada pürgimisena provintsiülikooliks, mis segab teadmise loomist ja levitamist, nagu näites (6):

- (6) Tartu Ülikooli ülesanne on luua ja levitada teadmist, mitte levitada või toetada eesti keelt. (LT, ametikoht teadmata, L₁ = muu, *autorite tõlge*)

Vastukaaluks toovad kohalikud töötajad, eriti instituutides, kus praegu on vähem välistöötajaid, probleemina esile, et keelepõhimõtetest ei hoita piisavalt kinni ning mingi muu hüve saamise nimel tehakse järeleandmisi. Selleks võib olla näiteks välisteadlase rahvusvaheline tuntus, ülikooli toodava grandiraha suurus, nagu näites (7) või ka see, et välistöötaja siia üldse tahab tulla. Lahendusena nähakse rangemat keelepoliitikat: pidada kokkulepitud keeleõppe ja -kasutamise põhimõtetest tegelikult ka kinni, levitada infot kokkulepitu kohta ning kontrollida põhimõtete järgimist, nagu näidetes (7) ja (8).

- (7) Välismaa päritolu tipptheadlastelt, kellel on oma grant, ei julge ka direktioon midagi muud eriti nõuda. /.../ suhtuda keele nõudesse tõsiselt ja mitte formaalselt. Kõik püsiva töölepinguga töötajad peaksid valdama eesti keelt vähemalt suhtlustasandil. (LT, kaasprofessor, L₁ = eesti)
- (8) instituudi juhtkonnal puuduvad selged ja kaljukindlad reeglid, millega survestada välismaalasi eesti keelt omandama. TÜ poolsed „pehmed soovitusused“ asendada selgete nõuetega nendele, kes on siin maal elanud juba üle 5 aasta. (LT, kaasprofessor, L₁ = eesti)

5.3. Millest on välistöötajatel eesti keele omandamisel ja kasutamisel vajaka

Viimaks selgitasime uuringuga, millest on välistöötajatel eesti keele omandamisel ja kasutamisel vajaka. Tekstivastuste analüüsi põhjal käime välja neli vastust, mis on omavahel põimunud. Esiteks vähene motivatsioon eesti keelt omandada-kasutada. Tihti puudub välistöötajatel motivatsioon õppida eesti keelt, eriti rohkem kui algtasemel, sest ülikoolis kipub ühiseks suhtluskeeleks ja töökeeleks olema inglise keel (9, 10); välistöötajad ei seo oma tulevikku Eestiga; keeleõpe on raske ja aeganõudev, eriti töö kõrvalt; töökeskkonnas peetakse suhtlustõhusust oluliseks ja eesti keelt peetakse võõraks, raskeks, väikeseks või ebaoluliseks keeleks (12).

- (9) Inimesed saavad lihtsalt inglise keelega igapäevaselt hakkama (SV, ametikoht teadmata, L₁ = muu, *autorite tõlge*)
- (10) Nende reeglite kehtestamine ei aita inimestel eesti keelt õppida. Oma kogemusest võin öelda, et suurim raskus eesti keele õppimisel on olnud väljakutse leida inimesi, kellega rääkida. Eestlased, kes räägivad inglise keelt, lähevad otsekohe inglise keelele üle. /.../ töökohas on olnud lihtsam suhteid luua inglise keeles. (SV, doktorant, L₁ = muu, *autorite tõlge*)

Teiseks on välistöötajatel puudu teabest ülikooli keelepoliitika kohta. Välistöötajates tekitab küsimusi see, mida ja kellelt oodatakse, kui räägitakse eesti keele õppest ja kasutamisest ülikooli töökeelena, ning kuidas tagatakse, et eesti keele oskuse nõudest ei saa takistus ülikoolis töötamiseks. Siinjuures ker-
kib kaasamise küsimus. Välistöötajad, aga ka mõned kohalikud töötajad tõstatavad küsimuse välistöötajate võrdses kaasamisest ülikoolitöösse. Isegi kui välistöötajad hakkavad siia tööle asudes õppima eesti keelt, ei eeldata, et nad oskaksid seda enne Tartusse tööle asumist. Töötajaid tuleb aga kaasata töösse juba esimesest tööpäevast alates ja seda võimaldab ingliskeelne suhtlemine.

Mõned välistöötajad seovad inglise keele kasutamise võrdsusega, eesti keele nõuded aga keelebarjääri loomisega (11), väliskolleegide väljajätmise ja mõnel puhul isegi diskrimineerimisega. Näites (11) rõhutab välistöötaja, et rahvusvahelises ülikoolis peaksid kohalikel ja välistöötajatel olema võrdsed võimalused, aga ülikooli praeguse poliitika järgi paneb juhtivate töökohtade eesti keele nõue välistöötajad ebavõrdsesse olukorda, sest loob keelebarjääri.

- (11) Minu arvamus on, et kui me nimetame Tartu Ülikooli rahvusvaheliseks ülikoolis, siis peaks meil olema võrdsed võimalused välis- ja kohalike töötajate jaoks. Tundub, et see ei ole nii juhtivate ametite, näiteks instituutide juhatajate ja programmijuhtide ametipositsioonide täitmisel. Eesti keele oskuse nõue tekitab barjääri. (SV, lektor, L₁ = muu, *autorite tõlge*)

Kolmandaks on välistöötajatel puudu teabest eesti keele õppimise ja kasutamise võimaluste kohta. Uuringu tulemuste järgi tundub välistöötajatele, et eesti keele õppimise võimalusi on pigem vähe ja need on piiratud. Küsitluse vastustest ilmneb, et välistöötajatel, kel on huvi eesti keele vastu, on vaja ka eesti keele õppimise ja harjutamise võimalustest ning ka teadlikkusest, et ülikool neid võimalusi pakub. Ülikooli töökeskkond ei pruugi olla eesti keele õppeks just toetavaim keskkond, sest töökeskkonnas on suhtlustõhususel tähtis osa. Kui seda on võimalik saavutada inglise keele kui ühise suhtluskeele abil, siis ei pruugi eesti keele oskuse harjutamiseks igapäevases suhtluses tekkida piisavalt võimalusi.

Neljandaks on välistöötajatel puudu kindlustundest oma akadeemilise karjääri suhtes. Seda ka neil, kes tahaksid jääda Eestisse. Üks põhjus, miks välistöötajatel ei ole motivatsiooni eesti keelt õppida, on see, millisena nad oma karjääri- või eluteed ette kujutavad. Need, kes ei seo või ei näe võimalust siduda oma tuleviku (töö)elu Eestiga, ei tunne suurt motivatsiooni eesti keelt õppida. Kuna nad ei kujuta ette, et neil võiks eesti keele oskusest olla kasu tööturul väljaspool Eestit või mõnes valdkonnas isegi Eestis, on nende eesti keele omandamise motivatsioon väike ja neile piisab algteadmistest või nad ei tunne üldse vajadust eesti keele omandamise järele (12–14). Samas on ka neid, kes kirjutavad, et kui neil oleks kindlam võimalus Tartu Ülikooli tööle jääda, siis see motiveeriks neid rohkem eesti keelt õppima.

- (12) Eesti keel ei ole väga tähtis keel ja seetõttu ei ole eesti keele oskus väga kasulik rahvusvahelistele töötajatele, kes ülikoolide vahet liiguvad. (LT, ametikoht teadmata, L1 = muu, *autorite tõlge*)
- (13) Lühiajalised ebastabiilsed teadusprojektid, mille lõppedes inimesed peavad Eestist lahkuma. Ei motiveeri keelt õppima, kui tead, et projekt kestab vaid 2 aastat. Projektide vahele on vaja ülikooli puhvrit, mis võimaldaks töökohad muuta stabiilsemaks. (HV, kaasprofessor, L1 = muu)
- (14) Isegi Eesti ülikoolid võtavad pigem tööle kellegi, kes on lõpetanud Suurbritannia, USA, Saksamaa, Rootsi jm ülikooli kui kellegi, kes on lõpetanud Tartu Ülikoolis ja räägib B1-B2 tasemel eesti keelt. (HV, doktorant, L1 = muu, *autorite tõlge*)

6. Kokkuvõttev arutelu

Uuringust ilmneb ülikoolis valitsev vastuolu rahvusliku ideoloogia ja rahvusvahelise suunitluse vahel. Eesti rahvusluse ja sinna juurde kuuluva eesti keele ja kultuuri kaitsmise ja arendamise ning tihtipeale ingliskeelse rahvusvahelisuse vahel on pingekoht, mis kerkib aina teravamalt esile. Tihtipeale ei avaldugi see pingekoht inimeste vahelises suhtluses igapäevaelus, sest inimesed on keelekasutajatena loovad oma keeleliste vahendite ärakasutamises ja lahen-duste leidmises. Küll aga näitab uuring kaht vastandlikku hoiakulist leeri.

Ühel pool on kohalikud eestikeelsed töötajad, kes ka väljendavad arusaamatust põhimõtete ja nende elluviimise pärast, kuid on siiski ülikooli eesti keele meelse poliitikaga päri ning näevad keelepoliitikas, kohati ranges keelepoliitikas, lahendust ülikooli keeleküsimumusele. Eriti oluliseks peavad kohalikud töötajad eesti keele õpetamist ja kasutamist toetavaid põhimõtteid, väljendades arvamust, et ülikoolis tuleb kasutada nii eesti kui inglise keelt ning

selleks, et ka edaspidi saaks ülikoolis töökeelena (st administratiivse suhtluse keelena) kasutada eesti keelt, peab seda välistöötajatele õpetama.

Teisel pool on välistöötajad, kellest suur osa soovib, et neid eesti keele poole suunav keelepoliitika oleks kas olematu või pehmelts võimalusi loov, kindlasti mitte range ja kohustuslik. Välistöötajad kipuvad rõhutama, et nad saavad ülikooli töökeskkonnas suheldud inglise keeles. Eesti keele õpivõimalused võiksid nende meelest olla kättesaadavad, aga keele õppimine ja kasutamine ei peaks olema kohustuslik ega range keelepoliitikaga suunatud. Enamasti ollakse pehme võimalusi loova keeleõppe ja kasutamise poliitika poolt: ülikool pakkugu, motiveerigu, aga ärgu kohustagu; las olla inimese enda valik, kas ta tahab eesti keelt õppida ja kasutada või mitte. Samas on enamik välistöötajatest, kes uuringus osalesid, eesti keelt õppinud, mis näitab, et neil on eesti keele omandamise vastu vähemalt algtasemel huvi olnud.

Tartu Ülikooli keele- ja rahvusvahelistumise põhimõtted on visioonidokument. Uuring näitas ka seda, et visioonidokument, olgugi et valdkondades ja senatis läbi arutatud, ei pruugi olla sihtgrupile, st ülikooli töötajaskonnale üldsegi mitte tuttav ja üheselt mõistetav. Ka ei ole töötajad, nii kohalikud kui ka välismaised kolleegid veendunud, et neid põhimõtteid igapäevaselt ka rakendatakse. Põhjamaade kõrghariduse keelepoliitilised suunised (Põhjamaad 2018) soovitavadki igas ülikoolis tekitada laiem arutelu, miks rahvusvaheline ülikool peab kohalikku keelt akadeemilisel tasandil edendama, miks on kohaliku keele oskus välispäritolu töötajate jaoks vajalik. Artikli autorid on uuringu tulemustele toetudes esitanud ka soovitusi, kuidas Tartu Ülikoolis paremini lõimida rahvusvahelist töötajaskonda, pakkuda paindlikumaid ja akadeemilisele töötajaskonnale sobivamaid eesti keele õppe võimalusi, rakendada rohkem keeletehnoloogilisi lahendusi mitmesuguste koosolekute ja seminaride läbiviimiseks jne (vt TÜ keelehoiakud 2023). 2023.a sügisel avanes ka Tartu Ülikooli veebivärv Keeleõppepesa⁷, kuhu on koondatud nii välisüliõpilasele kui ka välistöötajatele mõeldud vajalik info kõikvõimalike eesti keele formaalsete ja mitteformaalsete õppimis- ja harjutamisvõimaluste kohta. Oleme saanud võimaluse tutvustada uuringu tulemusi ja soovitusi nii rektoraadis, instituutide juhtidele, programmijuhtidele, aga ka ülikooli töötajatele,⁸ et tekitada laiemat arutelu ja sel moel ühtlasi edendada institutsiooni ja rohujuuresandi koostööd Tartu Ülikooli keelepoliitilisel väljakul.

7. <<https://ut.ee/et/keeleoppesepesa>>

8. <<https://ut.ee/et/sisu/emakeelepaev-tartu-ulikoolis>>

Kirjandus

- EFNIL 2014 = *Florence resolution concerning language use in university teaching and research*. <<https://efnil.org/documents/florence-resolution/>> (Vaadatud 04.07.2023.)
- EKA 2011 = *Eesti keele arengukava 2011–2017*. Tallinn. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-05/eesti_keele_arengukava.pdf> (Vaadatud 04.07.2023.)
- EKA 2021 = *Eesti keele arengukava 2021–2035*. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/htm_eesti_keele_arengukava_2020_a4_web.pdf> (Vaadatud 04.07.2023.)
- EKAS 2004 = *Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010*. <http://ekn.hm.ee/system/files/strat_et.pdf> (Vaadatud 04.07.2023.)
- EÕS 2020 = *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. <https://www.haridusfoorum.ee/images/haridusstrateegia/Eesti_elukestva_oppe_strateegia_loplik.pdf> (Vaadatud 04.07.2023.)
- Glasgow, Gregory P. & Bouchard, Jeremie. 2018. Introduction. Teoses Bouchard, Jeremie & Glasgow, Gregory P. (toim.), *Agency in language policy and planning: Critical inquires*. London: Routledge.
- Gordin, Michael. 2015. *Scientific Babel: How science was done before and after Global English*. Chicago: University of Chicago Press.
- HA 2021 = Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. <<https://www.hm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/ministeerium/strateegilised-alusdokumendid-ja-programmid#haridusvaldkonna-are>> (Vaadatud 05.07.2023.)
- Kingsley, Leilarna. 2013. Language choice in multilingual encounters in transnational workplaces. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 34(6). 533–548. <<https://doi.org/10.1080/01434632.2013.807271>>
- Kindsiko, Eneli. 2021. Eestikeelse akadeemilise tööturu kriis. *Sirp* 29. I 2021. <www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/eestikeelseakadeemilise-tooturu-kriis>
- Klaas-Lang, Birute. 2021. Üks ülikool, mitu keelt. *Akadeemia* 9. 1571–1598.
- Liddicoat, Anthony J. & Taylor-Leech, Kerry. 2021. Agency in language planning and policy. *Current Issues in Language Planning* 22(1–2). 1–18.
- Lin, Shumin. 2022. Negotiating language choice in multilingual lab meetings: voices from domestic and international students in Taiwan. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 25(1). 117–130. <<https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1636762>>
- Mortensen, Janus. 2014. Language policy from below: Language choice in student project groups in a multilingual university setting. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 35(4). 425–442. <<https://doi.org/10.1080/01434632.2013.874438>>
- Nelde, Peter & Strubell, Michael & Williams, Glyn. 1996. *Euromosaic: The production and reproduction of the minority language groups in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- Põhjamaad 2018 = Gregersen, Frans et al. 2018. *More parallel, please! Best practice of parallel language use at Nordic Universities: 11 recommendations*. <<https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1203291/FULLTEXT01.pdf>> (Vaadatud 04.07.2023.)
- Rozenvalde, Kerttu. 2018. *Multilayered language policy in higher education in Estonia and Latvia: Case of national universities*. Riga: University of Latvia. (Doctoral dissertation.)
<<https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/46471>>
- Rozenvalde, Kerttu & Klaas-Lang, Birute. 2022. Mis keelt kasutada? Keelepoliitika roll üliõpilaste ja akadeemiliste töötajate keelevelikute suunamisel. *Keel ja Kirjandus* LXV(8–9). 835–854.
<<https://doi.org/10.54013/kk776a12>>
- Rozenvalde, Kerttu & Klaas-Lang, Birute & Mačianskienė, Nemira. 2023. State and university tensions in Baltic higher education language policy. *Open Linguistics* 9(1). 1–19. <<https://doi.org/10.1515/opli-2022-0223>>
- Spolsky, Bernard. 2009. *Language management*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Söderlundh, Hedda. 2013. Language choice and linguistic variation in classes nominally taught in English. Teoses Haberland, Hartmut & Lønsmann, Dorte (toim.), *Language alternation, language Choice and language encounter in international tertiary education*, 85–102. Berlin: Springer.
- Tartu Ülikool. 2020. *Tartu Ülikooli keele ja rahvusvahelistumise põhimõtted*. <<https://ut.ee/et/sisu/tartu-ulikooli-keele-ja-rahvusvahelistumise-pohimotted>> (Vaadatud 29.06.2023.)
- TÜ keelehoiakud. 2023 = Rozenvalde, Kerttu & Klaas-Lang, Birute. *Eesti keele kestlikkus rahvusvahelises rahvusülikoolis: Tartu Ülikooli keele ja rahvusvahelistumise põhimõtete rakendamine ning akadeemiliste töötajate keelehoiakud (uuringuaruanne)*. <https://ut.ee/sites/default/files/2023-02/T%C3%9C%20akadeemiliste%20t%C3%B6%20t%C3%B6tajate%20keelehoiakud_loplik%2003.02.23%20%282%29.pdf> (Vaadatud 04.07.2023.)
- TÜ statistika. 2021. *Tartu Ülikooli statistika*. <<https://statistika.ut.ee>> (Vaadatud 29.06.2023.)
- TÜ statistika. 2023. *Tartu Ülikooli statistika*. <https://statistika.ut.ee/ut/?_inputs_&keel=%22ee%22> (Vaadatud 02.07.2023.)
- TÜKS 2012 = *Tartu Ülikooli seadus*. <<https://www.riigiteataja.ee/akt/103032011023>>